

філософська культурологія при дослідженні антропологічного виміру освітньої культури, має прямі методологічні наслідки для конкретних і спеціальних педагогічних дисциплін.

Отже, питання методології наукового пізнання мають велике практичне значення, корегуючи пізнавальну діяльність на практичне застосування результатів наукового пізнання, філософський аналіз антропологічного виміру освітньої культури орієнтує на використання здобутків соціальної філософії, філософської антропології, соціально-філософської антропології, а особливо педагогічної антропології у практиці організації та здійснення педагогічного процесу.

Тому педагогічна антропологія може розглядатися як прикладна філософія, як філософська культурологія середнього рівня її методологічного застосування, а для цілей нашого дослідження педагогічна антропологія і повинна розглядатися передусім у цій ролі. Більше того, педагогічна антропологія буде тут розглядатися як філософсько-педагогічна антропологія, яка має своїм пріоритетом застосування філософських світоглядно-методологічних засад до конкретики освітнього процесу, оскільки на пряму філософія може виступати методологією педагогічного процесу лише у виняткових ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Andreev I. D. Problems of logic and knowledge methodology / I. D. Andreev. – М.: Nauka, 1972. – 320 p.
2. Andreev I. L. The Origin of Man and Society / I. L. Andreev – М.: My'sl', 1988. – 415 p.
3. Andrushchenko V. Modern social philosophy / V. Andrushchenko, M. Mykhalchenko. – К.: Heneza, 1993. – 246 p.
4. Barulin V. S. Socio-philosophical anthropology / V. S. Barulin. – М.: Onega, 1994. – 256 p.
5. Hatalaska S. M. Philosophy of culture / S. M. Hatalaska // book. – К.: Lybid, 2005. – 326 p.
6. Holovko B. A. Philosophical Anthropology / B. A. Holovko // Tutorial. – К.: IZMIN, 1997. – 240 p.
7. Gusejnov A. A. Этика / A. A. Gusejnov, R. G. Apresyan. – М.: Yurist', 1998. – 472 p.
8. Kodzhaspirova G. M. Pedagogical anthropology / G. M. Kodzhaspirova. – М.: Hardariki, 2005. – 287 p.
9. Kotarbinskii T. Elements of knowledge theory, formal logic and sciences methodology / T. Kotarbinskii; per. s pol'sk. – Minsk: Trivium, 2000. – 160 p.
10. Markov B. V. Philosophical Anthropology / B. V. Markov. – S-Pb.: Izd-vo «Lan'», 1997. – 384 p.
11. Minyushev F. I. Social anthropology. (lecture course) / F. I. Minyushev. – М.: International University of Business and Management, 1997. – 192 p.
12. Novikov A. M. Methodology / A. M. Novikov. – М.: Sinteg, 2007. – 668 p.
13. Essays on the methodology of social phenomena cognition. – М.: My'sl', 1970. – 344 p.
14. Ruzavin G. I. Methodology of scientific knowledge / G. I. Ruzavin. – М.: Yuniti-Dana, 2009. – 288 p.
15. Ruzavin G. I. Methods of scientific research / Ruzavin G. I. – М.: My'sl', 1974. – 237 p.
16. Sachkov Yu. V. Scientific method. Issues and development. – М.: Editorial URSS, 2003. – 160 p.
17. Sokolov E. A. Psychology of cognition: methodology and methodology of teaching / Sokolov E. A. – М.: Logos, Universitetskaya kniga, 2007. – 384 p.
18. Shevniuk O. L. Culturology / O. L. Shevniuk / navch. posibn. – К.: Znannia-Pres, 2004. – 353 p.
19. Yudin E'. G. Methodology of science. Systematic. Activities / E'. G. Yudin. – М.: Editorial URSS, 1997. – 450 p.
20. Yablonskij A. I. Models and methods of science research / A. I. Yablonskij. – М.: Editorial URSS, 2001. – 400 p.

Kolosiuk I. A., candidate of philosophical sciences, associate professor, assistant professor of history, philosophy, law department, Podilskyi State agrarian engineering university (Ukraine, Kamianets-Podilskyi), ikolosyuk@ukr.net

Philosophical and special-scientific aspects general methodology of scientific knowledge

The philosophical analysis specificity is belief-methodological problem, that is related to the theory epistemological status and the history of culture. As a working hypothesis, it is assumed that this science has interdisciplinary nature and carries out, as a rule, studies that differ in results' complexity. Moreover, this hypothesis will be tested on the analysis basis of the education from anthropological dimension under the philosophical point of view.

Keywords: pedagogical anthropology, philosophical analysis, anthropological dimension, epistemology, cognition.

* * *

УДК 141.132+13

Ведмедєв В. М.,
здобувач, Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), ludvedm@gmail.com

ЦІННІСНА АМБІВАЛЕНТНІСТЬ АБСУРДНОГО

Аналізуються сучасні наукові дискусії про ціннісне значення феномена абсурдного в соціально-культурному контексті. Авторам використовуються філософсько-антропологічний та аксіологічний підходи, прийоми компаративістики. Вводиться відмінність понять абсурдного й абсурдизму. Виділяються дві альтернативні точки зору, які сформувалися щодо питання оцінки абсурдного. В рамках першої абсурд кваліфікується головним чином як негативне явище, а в рамках другої розглядаються його позитивні функції. Описується тенденція соціально-культурної легітимізації абсурду й абсурдизму як в реальному, так і у віртуальному просторі. Зокрема, розглядаються явище флешмобу і субкультура фріків. Аналізуються аргументи критиків абсурдизму, які кваліфікують його як своєрідне соціальне захворювання. Робиться висновок, що абсурдистська креативність – річ неоднозначна, суперечлива, амбівалентна, часто породжує негативні наслідки.

Ключові слова: абсурд, абсурдизм, аксіологія, філософсько-антропологічний підхід, ціннісна амбівалентність, креативність.

Фахівці одностайні в своїй оцінці абсурдного як феномену складного, багатовимірного, неоднозначного. Ця обставина обумовлює множинну низку аспектів його дослідження, серед яких питання сутності, особливостей прояву в різних царинах суспільного й особистого буття, співвідношення з подібними до нього і суміжними явищами, типології, еволюції історичних інтерпретацій, причин виникнення і поширення, засобів подолання і багато чого іншого. В залежності від дії конкретних чинників в певний час той чи інший аспект привертає більшу або меншу увагу фахівців (і не тільки фахівців). Є вагомим, як на нас, підстави вважати, що сьогодні предметом зростаючої зацікавленості дослідницького співтовариства стає комплекс проблем, пов'язаних з оціночним – позитивним або негативним – значенням феномену абсурдного.

Такий стан справ спричинений безпрецедентним розповсюдженням явищ і форм поведінки, що так чи інакше пов'язані з абсурдом. Суспільне життя (через дію безлічі зовнішніх, внутрішніх, історичних і психологічних чинників) є тим простором, який з повним правом може бути названий «царством абсурду».

Характеризуючи теперішню ситуацію, дослідники (Р. Барт, М. М. Бахтін, А. Я. Гуревич, Ж. Делез, В. І. Карасик, Е. У. Клюєв, Ф. Н. Козирев, Н. Л. Мусхелішвілі, О. Р. Прохвачева, А. У. Суховський, Р. Фарсон, та інші) відзначають, що вона є яскравою демонстрацією крайньої суперечливості людської природи, що доводить свої думки і справи до абсурду. Можна

сказати, що новий ХХІ в. ще ширше розкрив завісу в Театрі Абсурду нашого життя, і ця абсурдність наростає стрімко, глобально.

Поряд з цим в теоретичній сфері спостерігається суттєва зміна оцінки зазначеного явища – від традиційної (головним чином – негативної) до теперішньої (неоднозначної або переважно позитивної).

Можна констатувати досить різке зіткнення традиційного і новітнього підходів (парадигм) тлумачення абсурдного в аспекті його позитивного або негативного значення для життєдіяльності людини і суспільства.

Мета роботи. Зважаючи на це, мета даної розвідки полягає в розгляді переваг і слабких сторін зазначених підходів, характеру аргументації їх прибічників тощо.

Перш за все, доцільно зробити деякі зауваження щодо вихідних методологічних настанов автора даної роботи, які б сприяли розумінню специфіки його міркувань стосовно заявленого предмету дослідження.

Спираючись на розробки ряду фахівців (М. Дюпонт'є, О. П. Огурцова та інших), присвячених сутності і класифікації різновидів абсурдного, приймається теза про існування двох принципово різних типів абсурду: лінгвістичного (логіко-лінгвістичного) та екзистенціального. М. Дюпонт'є, звертав увагу, що можна вести мову як про абсурдність *ідеї, судження, висловлювання*, так і про абсурдність *поведінки, світу, існування* [9]. Майже усі авторські висновки і міркування мають на увазі екзистенціальний тип абсурдного. Іншими словами, дане дослідження ведеться в філософсько-антропологічному річищі.

Крім того, підкреслимо необхідність розрізнення двох речей (які часто змішуються і стають причиною непорозуміння в дискусіях), а саме – поняття абсурду й абсурдизму. *Абсурд* – це певна характеристика ситуації, події. Можна стверджувати, що абсурдність є ознакою особливої ситуації, коли щось суперечить здоровому глузду, всьому життєвому досвіду, логіці, але при цьому допускається як можливе, або має місце в реальності. Абсурд є значущою відсутністю сенсу там, де сенс мав би бути.

Абсурдизм – дещо інше. Таким словом доречно позначати відповідну лінію поведінки, особистісну схильність, настанову, суспільно-культурний рух, світогляд тощо.

Спеціалісти, яких можна було хоча б умовно віднести до прихильників нової парадигми в розумінні абсурдного й абсурдизму (О. Д. Буреніна, Л. В. Калініна, О. В. Косілова, К. І. Лобанова та інші), не утворюють єдиної консолідованої наукової течії із спільною теоретичною платформою і чіткими дослідницькими принципами. Йдеться про вельми строкате утворення. Єдине, що часом їх поєднує, є прагнення відмовитися від принципово негативної оцінки абсурду й абсурдизму та намагання знайти в цих феноменах позитивний зміст і функції. У той же час підстави для «узаконення» абсурду й абсурдизму, характер і переконливість аргументації та радикальність намірів бувають дуже різними.

О. Д. Буреніна зауважує: «У двадцятому столітті цілий ряд чинників – криза суб'єкта, що пізнає, втрата цілісності позиції спостерігача і обумовлена цим епістемологічна невпевненість – привели до того, що абсурд, ставши надзвичайно продуктивною моделлю

світу і моделлю поведінки, набув наскрізного значення в розвитку культурних форм людського життя, в реорганізації поетичного миру, в радикальному перетворенні жанрової системи, в порушенні комунікативних постулатів. Не буде перебільшенням сказати, що абсурд і як світогляд, і як елемент поетики охопив всі сфери культури двадцятого століття, не обійшовши увагою ні літературу, ні філософію, ні науку, ні мистецтво, ні мову в цілому» [1, с. 59].

В наведених міркуваннях міститься однозначно позитивна оцінка феномену абсурду. Проте звертає на себе увагу відсутність в деяких випадках необхідної аргументації. З твердженням про безпрецедентне поширення абсурду цілком можна погодитися. А ось теза про абсурд як «надзвичайно продуктивну модель світу і поведінки» явно потребує пояснення і доведення. Чимало авторів вважає абсурд контрпродуктивним.

Загальним аргументом в обґрунтуванні позитивного значення абсурду у прихильників новітньої парадигми є посилання на факт його розповсюдженості. В цьому зв'язку вказується на популярність театру абсурду, абсурдистської літератури відповідні численні течії в сфері молодіжної субкультури. Безумовно цікавими й цінними є спостереження за уподобаннями інтернет-спільноти. Розглянемо лише деякі свідчення «любові до абсурду».

У найбільшій російськомовній соціальній мережі «Вконтакте» налічуються сотні співтовариств, об'єднуючих любителів абсурду. Приведемо лише частину назв цих співтовариств: Життя абсурд; Небо над абсурдом; Абсурд inside yourself; Театр абсурду; Побутовий абсурд; Камера абсурду; Абсолютний абсурд; Абстрактний абсурд; Кричати, злітати і падати до абсурду; Гумор абсурду; Інтелігентний абсурд; Зцілення абсурдом; Абсурд є істина, що прикинулася брехнею; Логіка абсурду; Абсурд навколо; Абсурд – це наше життя; Адекватний абсурд; Абсурд – я це люблю; Абсурд – джерело радості; Тунель абсурду; Література абсурду; Творчий абсурд або висока творчість; Шедеври абсурду; Абсурд реальності; Кімната абсурду; Повний абсурд; Абсурд душі; З абсурдом по життю; Академія абсурду; Клуб любителів абсурду; Абсурдний абсурд; Імперія абсурду; Шоу абсурду; Манія абсурду; Абсурду світ! – Ти мені зрозумілий; Світ абсурду; Абсурд світу і ін.

Абсурд популярний не тільки у віртуальному, але і в реальному просторі. Як приклад можна привести хоч би акції так званого флешмобу і розквіт в наші дні субкультури фріків.

Флешмоб (від англ. flash – спалах, mob – натовп) – «це заздалегідь спланована масова акція, в якій велика група людей (моббери) з'являється в громадському місці, виконує заздалегідь обумовлені дії (сценарій) і потім розходитьсь... Збір учасників флешмобу здійснюється за допомогою зв'язку (в основному це Інтернет)» [7]. Флешмоббери зустрічаються «в призначений час у визначеному місці зі своїми однодумцями для одноразового виконання разом яких-небудь *безглузвих*, але *нешкідливих* дій з метою зняття напруги, емоційної розрядки. Сценарій флешмобу повинен мати абсурдний характер, дії учасників не повинні піддаватися логічному поясненню. «Ідеальний сценарій повинен бути абсурдним, загадковим, не

дуже помітним і таким, що у жодному випадку не викликає сміху. Моббери не повинні порушувати закони і моральні засади. Дії повинні здаватися випадковим глядачам безглуздими, проте здійснюватися так, як ніби в цьому є сенс. У результаті випадкові глядачі... сприймають те, що відбувається серйозно, неначе в розігруваній ситуації є якийсь сенс, який вони намагаються відшукати. У них виникає відчуття інтересу, тривоги, незрозуміння або навіть відчуття власного божевілля... Прикладом флешмобу може служити «завмирання»: у певний момент у визначеному місці моббери різко завмирають, неначе зупинився час. У завмерлому стані вони стоять три хвилини, після чого робиться передих на декілька секунд, і знову на три хвилини завмирають. Після цього всі одночасно розходяться у різні боки» [7].

Фрік (від англ. freak – виродок) – це «людина, що відрізняється яскравим, незвичайним, екстравагантним зовнішнім виглядом і зухвалою (часто епатажною) поведінкою, а також неординарним світоглядом, який є результатом відмови від соціальних стереотипів» [8]. Частіше всього фріками бувають люди творчих професій – художники, музиканти, поети, фотографи, письменники тощо. Для повноти картини наведемо декілька характеристик від користувачів Інтернету: «Мені незрозуміло, чому сучасна культура спеціалізується виключно на фріках? Як так вийшло, що зірками ураз стають люди незрозумілої статі, загадкової орієнтації, епатажною зовнішності і поведінки... тоді як людям талановитим, але менш феєричним шлях до слави доводиться пробивати лобом?.. І поки ми любитимемо фріків, вони з'являтимуться знову і знову, в геометричній прогресії, затьмарюючи усе цінне, але менш помітне... Втім, серед фріків деколи зустрічаються страшенно талановиті. Наприклад, Сьюзан Бойл, Валентин Стрикало, Марк Цукерберг... З них сміливо можна брати приклад (<http://f5.ru/galyavud/post/370671>); Отже, хто ж такі ФРІКИ? Це люди, що перетворили своє життя на театр, а може, що просто сприймають життя як гру без правил, дивний костюмований бал або абсурдний маскарад. Це творчі незалежні індивідууми, яких не цікавить громадська думка, мислення, свідомість і тому подібне (<http://demich.net/articles/freakz.html>).

Отже, тут ми маємо справу з явищами абсурдизму – певною лінією поведінки, стилем життя. Абсурдне ж цілком свідомо використовується як засіб, що надає можливість самоствердитися, виділитися з натовпу, кинути виклик усьому консервативному, заляклому.

Наведених прикладів вже достатньо, щоб продемонструвати актуальність і популярність абсурду.

Описані обставини і коментарі свідчать про певні речі. По–перше, поширені та яскраві прояви абсурду й абсурдизму дають підстави стверджувати, що подібні явища є *затребуваними* в суспільстві та багато у чому привабливими (причини цієї привабливості становлять для фахівців окрему проблему). Інтернет–користувач має рацію: любов до фріків породжує фріків. По–друге, у наведених проявах абсурдного, безсумнівно, присутній елемент креативності, винахідливості, що іноді позначають виразом «творчій абсурд». По–третє, абсурдистська креативність – річ неоднозначна, суперечлива, амбівалентна, така що часто породжує

некорисливі, негативні наслідки. Показовим у цьому зв'язку є зауваження вже згаданого користувача, що галасливе, епатажне, феєричне затьмарює собою усе дійсно цінне, корисне, талановите.

Звернімо увагу, що привабливість абсурдного, задоволення від нього не знайшли серед фахівців загальноновизнаного пояснення. Іноді зустрічаються досить спрощені і поверхові судження на кшталт того, що причина цього полягає в знятті емоційної напруги і релаксації. Деякі ж фахівці, маючи на те вагомі підстави, вбачають тут проблему.

О. В. Косілова, розмірковуючи над тим чому абсурд приносить задоволення, пропонує два варіанти пояснення: 1) негативний: обрив зв'язків, серед яких є ті, які з певних причин небажані; 2) позитивний: підштовхування думки в новому напрямі.

У першому випадку абсурд санкціонує свободу проти будь–яких звичок, проти звичного ходу думки взагалі. Тут неважливо, про яку звичку йде мова. Втім додає, що взагалі кажучи, як зв'язані безглуздість і задоволення, питання складне. Можливо, безглуздість здається чимось позитивним в ситуації загальної незадоволеності, розчарування. Навряд чи культурний запит на руйнування звичок може бути сильний в епохи ентузіазму. Проте діти завжди люблять безглузді твори. Насамкінець О. В. Косілова відверто зауважує, що не може запропонувати ніякої переконливої ідеї щодо того, що хорошого в абсурді, і тим більше сформулювати, що в нім смішного.

Позитивний абсурд (другий випадок), тобто підштовхування думки, швидше за все, можливий тоді, коли абсурд, так би мовити, не повний. Тут, принаймні, в явному вигляді нічого не обрубється. Зате несподіваними словами розкривається різноманіття сенсів, які взагалі–то можна подумати. Перспективи думки приносять задоволення, відрізняючи відомі шляхи, обіцяючи нові [4].

Е. І. Лобанова зосереджує свою увагу на молоді, вказуючи на поширення серед цієї вікової групи ідей філософії абсурду. Свідомість молодих людей динамічна, конфліктна і відзначається особливою сприйнятливістю. Поєднання суперечливих рис і якостей – прагнення до ідентифікації і відособлення, наслідування і заперечення загальноприйнятих норм, конформізм і негативізм, прагнення до спілкування і відчуження від зовнішнього світу. Дух суперечності і заперечення всього, що було «до них», властивий людині в принципі і молодій свідомості особливо. Саме ці характерні риси молоді як соціально–демографічної групи обумовлюють високий інтерес до філософії абсурду, що бере за основу нерозв'язну суперечність – абсурд та оспорує всю попередню філософію [5].

Узагальнюючи точки зору представників новітньої парадигми з приводу позитивних функцій абсурдного й абсурдизму в сфері суспільної й особистої життєдіяльності, слід зазначити такі: *креативна* функція, що реалізується в створенні нових культурних форм та явищ; *терапевтична, релаксаційна* функція, яка має на меті зняття психічного напруження, емоційну розрядку; функція *ствердження* и *самовираження* особистості, тобто намагання виділитися з оточуючого середовища, бути не таким як інші; *критична* функція, яка втілюється в прагненні кинути виклик усьому

унормованому, традиційному; *гедоністична*, що зводиться до пошуку задоволення та інші.

Негативна або категорично негативна оцінка абсурду й абсурдизму міститься в працях таких фахівців як О. Бур'як, О. Ю. Зеніна, Д. Б. Пучков, Ю. Роуз (ієромонах Серафім) та інших.

Поширення й захоплення абсурдом й абсурдизмом закономірно породжує протидію як в формі альтернативних теоретичних розробок, так і у вигляді комплексу практичних рекомендацій і програм подолання абсурду. Цю тенденцію доречно назвати (як це іноді і робиться) антиабсурдизмом. Звісно, що розуміння шляхів подолання залежить від розуміння сутності негативу, що пов'язується з абсурдом. У той же час в різних тлумаченнях є дещо спільне. Йдеться про переконання даної групи фахівців в загрозі, яку несе із собою абсурдизм.

Так, наприклад, Д. Б. Пучків задається питанням чи «Є абсурд загрозою для людського буття?» і дає на нього ствердну відповідь, оскільки «саме відчуття безглуздя у всіх випадках є справжньою причиною відчаю, насильства і морального занепаду» [6, с. 155]. Автор у душі традиційного підходу безпосередньо пов'язує абсурд з поняттям безглуздя. Він погоджується з думкою В. Франкла, що сьогодні багато представників людства мучаться відсутністю сенсу в житті, і указує два шляхи, що ведуть людину до абсурду: «розсудливе підпорядкування загальним правилам» і «розумне слідування вимогам окремої ситуації» [6, с. 158]. Авторський текст не дозволяє ясно зрозуміти, чим одне принципово відрізняється від іншого, але в цілому думка автора полягає в наступному. Людина в своєму «індивідуальному бутті» намагається привести свій розум у відповідність зі світом, слідує існуючим правилам, але з неминучістю приходять до абсурду, оскільки світ не раціональний і йому не можуть бути наказані правила. Не дивлячись на це, вважає Д. Б. Пучков, у людини все ж таки є раціональний спосіб подолання абсурду, який полягає в тому, щоб знайти деякі з достовірністю хороші правила і слідувати їм. Успіх цього заходу, на думку дослідника, гарантується тим, що «існує певна твердість ідей» [6, с. 161], яку ніякий абсурд жодним чином не може поколивати.

Тлумачення природи абсурду і можливих шляхів його подолання в його релігійному розумінні містяться в працях ієромонаха Серафіма (Ю. Роуза). Абсурдизм, що охопив всі сфери буття людини, інтерпретується як тяжка хвороба, якій властиві періоди загострення і стадії млявого перебігу. «У всіх в пам'яті найстрашніший приклад реального абсурду – гітлерівський «новий порядок», коли з вигляду цілком нормальна, цивілізована людина ... могла бути в той же час холоднокровним вбивцею мільйонів» [3]. Гітлерівський сюрреалізм залишився позаду, але епоха абсурду зовсім не минула. Світ просто вступив в нову фазу тієї ж самої хвороби, до пори не таку бурхливу» [3].

Описуються прояви цієї недуги. Неімущі і «пригноблені» всього світу прокидаються до самосвідомості і починають вимагати багатства і влади; імущі ж пропалюють життя в суєті, або гинуть від розчарування і нудьги, або скоюють відчайдушні злочини. Здається, світ розколовся надвоє: одні ведуть

безглузде і безцільне життя, не усвідомлюючи цього, а інші цілком усвідомлено йдуть до безумства і самогубства» [3].

Причина зазначеного недугу вбачається дослідником в привабливості ідеології абсурдизму культу власного Я. Серафім (Ю. Роуз) полемізує з А. Камю, коли іноді той змальовує людину невинною жертвою, покладаючи відповідальність за абсурд на світ. Адже абсурд слід розуміти не як зовнішнє, а як внутрішнє явище в самій людині.

Фашизм і комунізм – лише крайні форми однієї і тієї ж ідеології, яку нині сповідає весь світ, окрім, звичайно, тих, хто відкрито і беззастережно приймає Христа і Його правду.

Загальна ж ідея щодо подолання абсурду вбачається Ю. Роузом в поверненні людина до християнської віри, тобто в кардинальній перебудові світогляду й системи цінностей.

Близький до Ю. Роуза у своєму радикалізмі щодо неприйняття абсурду О. Бур'як, розцінюючи абсурдизм як хворобу.

Здорове – не обов'язково раціональне: здоровим може бути й інтуїтивне. Абсурдне протилежно не раціональному, а *здоровому*, доцільному, ефективному.

Чим складніше людський мир, тим абсурдніше за уявлення про нього у більшості людей. Абсурдність наростає. Відбувається як би падіння в абсурд. В кінці – катастрофа. Після катастрофи майже все накопичене відкидається, і новий світ будується на напівпорожньому місці. Яскраві приклади такого переходу – падіння Римської імперії, падіння Російської імперії Романових [2].

Кожна епоха абсурдна по-своєму. Західне суспільство ХХІ століття навряд чи набагато абсурдніше, ніж зрілі суспільства, що передували йому. Новизна ситуації з абсурдом в ХХІ столітті полягає в тому, що в основному вичерпані ресурси, що дозволяли жити абсурдно. Людство або подолає свою абсурдність, або загине (в кращому разі всього лише значно деградує).

Іншими словами, *абсурдизм тлумачиться як глобальна загроза*. Слід особливо наголосити, що О. Бур'яком мається на увазі саме абсурдизм, а не абсурд. Абсурдизм – це продукт діяльності особливої породи людей – *абсурдистів*. Не-абсурдист теж може творити абсурд, він робить це ненавмисно або будучи вимушеним. Абсурдність в продуктах діяльності виникає унаслідок помилки, незавершеності роботи, або змішування декількох несумісних «раціональностей». Абсурдист же вважає абсурдність продукту своєї діяльності безумовно доречною.

Явище абсурдизму розглядається у трьох взаємопов'язаних аспектах.

Абсурдизм – це і склад психіки, і обумовлений цим складом світогляд, і особливості продуктів діяльності носіїв цього світогляду.

Абсурдизм є відхиленням від здорового, істинного, корисного. Абсурдне зазвичай не веде безпосередньо до якихось втрат лише тому, що існує в специфічному штучному середовищі, тобто не стикається з реальним світом, що карає за неадекватність.

Абсурдизм як склад психіки – це порушення цілепокладання, непрактичність цілей і цінностей. Система цінностей абсурдиста будується не на основі

базових потреб (розмноження, забезпечення особистої безпеки і т.д.), а навколо двох–трьох протиприродних пристрастей. Емоційною основою абсурдизму є, з одного боку, страх перед реальністю, з іншого – прагнення бути особливим. Крім того, абсурдне подобається абсурдисту і само по собі: абсурдні картинки, абсурдні тексти, абсурдна поведінка. Абсурдист – носій абсурдного мислення. Творити абсурд доводиться кожному, абсурдистом же є тільки той, хто отримує від цього задоволення і хто робить абсурдизм компонентом свого світогляду.

Абсурдизм як світогляд – це істотно спотворені уявлення про природний світ, що утрудняють виживання в ньому у разі безпосереднього з ним зіткнення.

Абсурдизм як особливість продукту діяльності – це націленість продукту переважно на привернення уваги до його власника на шкоду іншим функціям цього продукту [2].

Накреслюючи план боротьби з абсурдизмом як глобальною загрозою, О. Бур'як підкреслює, що боротьба з абсурдом – це боротьба із з виродженням, з тенденціями ведучими людство до катастрофи. Сьогодні мова йде вже не про те, треба або не треба боротися з абсурдом, а про те, чи не занадто пізно взагалі щось робити. Нинішня соціальна організація в «передових» країнах така, що найсуттєвіші проблеми ігноруються або представляються в дуже спотвореному вигляді, а самі потрібні ініціативи пригнічуються.

Проте, незважаючи на такі песимістичні оцінки, пропонуються деякі форми протидії абсурдизму.

З культурним абсурдизмом боротися марно, якщо одночасно не вести боротьби з політичним і економічним лібералізмом. Сучасний лібералізм – це, можна сказати, абсурдизм в політиці та економіці. Боротьбу з абсурдизмом в культурі можна розуміти в значно ступені як черговий «ренесанс»: повернення до старих зразків. Джерела старих зразків можна шукати в широкому діапазоні епох: від XII століття до н.е. до середини XX століття.

Пропонуються і деякі конкретні заходи – від бойкоту абсурдистських ЗМІ і мистецтва до прийняття відповідного закону про захист інтелектуальних продуктів. Деякі з цих заходів виглядають вельми екстравагантно [2].

Висновки. Можна з упевненістю констатувати, що останнім часом все більшої актуальності набуває комплекс проблем, пов'язаних з оціночним – позитивним або негативним – значенням феномену абсурдного. Це обумовлено фактом соціально–культурної легітимізації даного явища в сучасному суспільстві. В процесі дослідження пов'язаних з цим обставин сформувалися дві альтернативні точки зору, в контексті яких згаданий феномен набуває або головним чином негативної, або неоднозначної чи переважно позитивної оцінки. Проведений розгляд свідчить, що було б помилкою кваліфікувати одну з них як істинну, а іншу – як хибну. Стосовно останньої обставини, то «прихильникам» абсурду можна було б поставити в докір неухвагу до дійсно серйозних ризиків, що викликані абсурдизацією різних сфер життєдіяльності, а «критикам» – нерозуміння позитивних моментів цього феномену. Протилежність точок зору й оцінок зумовлена, як на нас, неоднозначним, ціннісно амбівалентним характером абсурдного.

Подальше дослідження комплексу відповідних проблем доцільно зорієнтувати в напрямку більш чіткого формулювання оціночних критеріїв і конкретизації в залежності від сфер прояву абсурдного – мистецтва, економіки, управління, культури тощо.

Список використаних джерел

1. Буренина О. Что такое абсурд, или По следам Мартина Эсслина // Абсурд и вокруг: сб. статей / отв. ред. О. Буренина. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – С.7–72.
2. Бур'як А. Абсурдизм как глобальная угроза [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://absurdism.narod.ru/Index.htm> – Дата доступа: 20.06.2017.
3. Иеромонах Серафим (Юджин Роуз). Человек наизнанку. Философия Абсурда [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pravbeseda.ru/library/index.php?page=book&id=452> – Дата доступа: 20.06.2017.
4. Косилова Е. В. Абсурд [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://fege.narod.ru/scriptorium/unsinn.htm> – Дата доступа: 20.06.2017.
5. Лобанова Е. И. Философия абсурда и современная молодежь // Социально–экон. проблемы соврем. об-ва: матер. междунар. науч.–практ. конф. 1–2 июня 2011 г. Пенза; Прага, 2011. – С.26–30.
6. Пучков Д. Б. Идея индивидуального бытия человека и проблема абсурда // Вестн. Лен. гос. ун-та им. А. С. Пушкина. Сер. Философия. – 2009. – №3. – Т.1. – С.155–162.
7. Флешмоб [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Флешмоб> – Дата доступа: 20.06.2017.
8. Фрики [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Фрики> – Дата доступа: 20.06.2017.
9. Duponthieux M. Absurde [philo, génè.] // Encyclopédie philosophique universelle. Les Notions, V.1, P.13–14 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://fege.narod.ru/termini/fr.htm> – Дата доступа: 20.06.2017.

References

1. Burenina O. Chto takoye absurd, ili Po sledam Martina Esslina // Absurd i vokrug: sb. statey / отв. red. O. Burenina. – М.: Yazyki slavyanskoy kul'tury, 2004. – S.7–72.
2. Bur'yak A. Absurdizm kak global'naya ugroza [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://absurdism.narod.ru/Index.htm> – Data dostupa: 20.06.2017.
3. Iyeromonakh Serafim (Yudzhin Rouz). Chelovek naiznanku. Filosofiya Absurda [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://pravbeseda.ru/library/index.php?page=book&id=452> – Data dostupa: 20.06.2017.
4. Kosilova Ye. V. Absurd [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://fege.narod.ru/scriptorium/unsinn.htm> – Data dostupa: 20.06.2017.
5. Lobanova Ye. I. Filosofiya absurda i sovremennaya molodezh' // Sotsial'no–ekon. problemy sovrem. ob–va: mater. mezhdunar. nauch.–prakt. konf. 1–2 iyunya 2011 g. Penza; Praga, 2011. – S.26–30.
6. Puchkov D. B. Ideya individual'nogo bytiya cheloveka i problema absurda // Vestn. Len. gos. un–ta im. A. S. Pushkina. Ser. Filosofiya. – 2009. – №3. – T.1. – S.155–162.
7. Fleshmob [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Fleshmob> – Data dostupa: 20.06.2017.
8. Friki [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Friki> – Data dostutspa: 20.06.2017.
9. Duponthieux M. Absurde [philo, génè.] // Encyclopédie philosophique universelle. Les Notions, V.1, P.13–14 [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://fege.narod.ru/termini/fr.htm> – Data dostupa: 20.06.2017.

Vedmedev V. M., graduate student of National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), ludvedm@gmail.com

Value ambivalence of absurdity

The article is devoted to modern scientific discussions on the value of significance of the absurd phenomenon in the socio-cultural context. The author uses philosophical-anthropological and axiological approaches, methods of comparativistics. A distinction between the concepts of absurdity and absurdism is introduced. There are two alternative points of view that were formed on the issue of evaluating the absurd. Within the framework of the first, absurdity is mainly classified as a negative phenomenon, while the second considers its positive functions. The tendency of socio-cultural legitimization of absurdity and absurdism is described in

both real and virtual space. In particular, the phenomenon of flash mob and subculture of freaks is considered.

The arguments of critics of absurdism, who qualify it as a kind of social disease in most cases are analyzed. In the conclusion of the article some areas for further research in this area are identified.

Keywords: absurdity, absurdism, axiology, philosophical-anthropological approach, value ambivalence, creativity.

* * *

УДК 130.2:316

Старовойт О. В.,
доктор філософських наук, доцент кафедри
менеджменту та інноваційних технологій
соціокультурної сфери, Національний
педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), helenst0001@gmail.com

ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ

Уточнюється значення феномену інноваційної культури сучасної особистості для адекватного сприйняття та впровадження інновацій у розвиток та реформування соціокультурної сфери.

Ключові слова: інноваційна культура особистості, традиції, інновації, соціокультурний розвиток.

Стратегічний підхід до розвитку й реформування соціокультурної сфери продиктований викликами часу та являє одне із головних завдань політики соціально-економічного розвитку та гуманітарної політики нашої держави. Він може розглядатися як технологія управління процесом соціокультурного розвитку в умовах глобалізаційних викликів та нестабільності внутрішнього та зовнішнього середовища соціально-економічної системи.

Мета статті полягає у розкритті значення феномену інноваційної культури особистості для розвитку соціокультурного простору, а також уточненні діалектики взаємодії інновацій та традицій як суперечностей, боротьба та єдність яких постають рушійною силою даного розвитку.

Зазначимо, що в соціокультурній сфері акумулюються соціальні інтереси людей, тобто різних верств населення, зі своїми особливими поглядами, запитамі, особистісною системою ціннісних орієнтацій, потребами в інтелектуальному та культурно-освітньому розвитку та відпочинку.

Серед ряду нормативно-правових документів, які регламентують діяльність соціокультурної сфери у 2016 році розпорядженням Кабінету Міністрів України було схвалено Довгострокову стратегію розвитку української культури – стратегію реформ, в якій зазначається, що саме культура заохочує до самовираження, вивчення та оновлення традицій, сприяє розвитку інноваційної політики та активізує громадськість до участі в побудові сучасної та демократичної держави [1]. Серед стратегічних напрямів реформ визначається удосконалення та модернізація різних інструментів підтримки галузі та сприяння впровадженню інновацій й інноваційної діяльності, нових знань, креативності, що відповідає викликам XXI століття.

Основоположними новітніми тенденціями громадського розвитку економічно розвинених країн виступають інновації. Між тим, глобалізація економічних,

політичних, екологічних та культурних процесів, підсилення необхідності більш ефективного уживання суспільних ресурсів розглядаються як неминучий етап переходу до економіки знань. Тому стратегічним завданням, на нашу думку, є випереджальний підхід до цивілізаційного поступу, зберігаючи при цьому зорієнтованість на розвиток чинників людського потенціалу.

Саме інноваційна культура, яка спрямована у бік майбутнього, на пошук і реалізацію напрямів, ресурсів, способів модерного суспільного поступу в умовах сталого розвитку суспільства на основі гуманітарних пріоритетів і цінностей є запорукою підвищення рейтингу нашої держави в світі та умовою здійснення ефективних реформ соціокультурної сфери.

При дослідженні феномену інноваційної культури, перш за все розглядаються перспективи індивіда як суб'єкта, що слугують для оптимізації процесу засвоєння, переосмислення та продукування інноваційно-культурних цінностей в суспільстві та соціокультурної сфери безпосередньо. Проте, такий суб'єктивний бік культури тісно пов'язаний з об'єктивними умовами.

Дискурс прихильників та тих, хто з неприхованою тривогою сприймає інноватику загострюється та породжує проблему, до вивчення якої залучаються вітчизняні та зарубіжні дослідники і яка постає як проблема оптимізації. В останні роки, у зв'язку з реформою системи освіти в нашій країні, активно обговорюються питання про співвідношення інновацій і традицій безпосередньо в освіті, як провідної галузі соціокультурної сфери. З одного боку, необхідність і неминучість взаємозв'язку інновацій і традицій у процесах розвитку ні в кого не викликає сумніву, з іншого боку, на практиці, збалансованість цих соціокультурних феноменів порушується або в одну, або в іншу сторону. Безсумнівно, що інновації та традиції повинні розглядатися як два полюси світу, в тому числі освітньої галузі. Освіту розглядаємо як джерело інноваційного потенціалу нації, найважливіший елемент формування людського капіталу, це сфера діяльності, де необхідно виховувати майбутніх фахівців у дусі пріоритету інноваційного аспекту розвитку, де може здійснюватися трансформація суспільних цінностей в напрямку пріоритетності творчої роботи [2, с. 152].

Творчість є ядром інноваційної трансформованої соціокультурної реальності, індивід знаходиться у колі культури, але до того ж є носієм потенційних можливостей для здійснення динамічних процесів у культурі, які полягають як у трансляції і ретрансляції наявних цінностей, так і у творчості інноваційних культурних матриць. У такому сенсі актуалізується проблема гуманізації та гуманітаризації творчого мислення [3, с. 5].

Роль та значення традицій в національній освітній системі в контексті її модернізації вимагає ретельного визначення, оскільки передумовою будь-якої інновації є саме традиція. Якщо розглядати традицію у загальнофілософському сенсі, то треба зазначити, що традиція розуміється як стійке явище, що існує тривалий час, тобто це система зв'язків сьогодення з минулим, таким чином, традиція – це своєрідна естафета, що забезпечує спадкоємний зв'язок поколінь. У традиції сконцентровані вивірені часом навички та досвід, який надав можливість попереднім поколінням досягти